

СУЧАСНИЙ ПІДРУЧНИК У КОНТЕКСТІ МІЖПРЕДМЕТНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

О. В. Барановська,
*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
e-mail: baranovska@i.ua*

У статті розглянуто сучасні підходи до впровадження міжпредметної інтеграції у старшій школі. Зачіпаються питання модернізації сучасного підручника, зокрема його адаптація до вимог профільного навчання. Проаналізовано вимоги до інтегрованого підручника, який стає необхідним у зв'язку із впровадженням інтегрованих курсів у старшій профільній школі. У статті також аналізується зарубіжний досвід, досвід радянського та пострадянського періоду та напрацювання українських дидактів з питання профілізації української школи, міжпредметної інтеграції. Наведено основні визначення ключових понять: профільна школа, інтеграція навчання, міжпредметні зв'язки. Представлено розроблені автором дидактичні умови реалізації інтегративного підходу в умовах профільного навчання за єдності інваріантної та варіативної складових.

Ключові слова: підручник; інтеграція навчання; міжпредметні зв'язки; профільне навчання; старша школа.

Постановка проблеми. Ефективність освіти у старшій ланці школи пов'язується з реалізацією інтегрованого та компетентнісного підходів до навчання в умовах її профільності. Серед обов'язкових умов – зміна тривалості навчання, можливість вибору навчального закладу, конструювання нового змісту навчання, створення нових підручників і практичних посібників, варіативність форм організації навчального процесу, підготовка та перепідготовка педагогічних кадрів, створення міцної психологічної та профорієнтаційної підтримки старшокласників, міжпредметна інтеграція, реалізація міжпредметних зв'язків, формування міжпредметної компетентності тощо. Проблема полягає у недостатній розробленості дидактичних можливостей міжпредметної інтеграції в умовах модернізації старшої школи за ключовими напрямками: профілізації, наближення до практики та сучасних технологій виробництва, введенні інтегрованих курсів для різних профілів та відповідних підручників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ретроспективний аналіз філософської, психологічної, дидактичної та методичної літератури засвідчив, що проблема інтеграції змісту навчання тривалий час залишалася пріоритетною проблемою дидактики. Розвиток проблеми міжпредметних зв'язків та інтеграції у другій половині ХХ ст. відбувався кумулятивним шляхом під впливом соціокультурних чинників – соціально-економічного розвитку суспільства, державної освітньої політики, науки в цілому і педагогічної науки зокрема, освітньої практики у рамках відповідних часових періодів. На основі напрацювань педагогів ХІХ – на початку ХХ ст. у напрямку впровадження ідей

інтегрованого навчання поступово створювалася база, на основі якої створювалися основні позиції, на яких будувалося шкільне навчання. Визначилися нові напрямки, що зруйнували існуючі стереотипи та межі застосування окремих наук, суміжні науки (геофізика, біофізика, астрофізика та ін.). Інтеграційні процеси в науковій і освітянській сфері особливо зачепили зміст шкільної освіти, де навчальні дисципліни інтегруються в єдині цикли, курси, блоки, модулі, об'єднані спільною метою та спрямованістю, та базуються на єдиних методологічних засадах. У середині ХХ ст. велися активні пошуки можливостей інтегрування певних видів знань у межах класно-урочної системи; наприкінці століття відбувалося теоретичне обґрунтування понять «міжпредметні зв'язки», «інтеграція», «інтеграційний підхід».

Багато набраних ідей актуальні на сучасному етапі та використовуються для конструювання сучасного змісту в профільній школі та відповідних підручниках. Нині відбувається концептуальний розвиток інноваційної теорії навчання, стають можливими різноманітні експерименти у межах цих закладів, у тому числі зміни у змісті навчання у напрямку міжпредметної інтеграції. Наразі ще з більшою актуальністю постала проблема інтеграції навчання і міжпредметних зв'язків, а тому і якісних змін у структурі сучасного підручника, що має стати більш варіативним.

Аналіз зарубіжного досвіду дає змогу виділити наступні загальні риси організації навчання на старшому ступені загальної освіти: загальна освіта на старшому ступені в усіх розвинених країнах є профільною чи диференційованою іншим чином; профільне навчання охоплює три, рідше два, останніх роки навчання в школі; частка учнів, які продовжують навчання у профільній школі, неухильно зростає в усіх країнах і становить наразі не менше 70 %; кількість напрямів диференціації, які можна вважати аналогами профілів, є приблизно однаковою і досить невеликою; організація профільної підготовки розрізняється за співвідношенням між інваріантною та варіативною частинами навчального плану та можливістю формувати власну освітню траєкторію; активно відбувається курс на інтеграцію навчальних предметів, їхню технологізацію; старша профільна школа виділяється як самостійний вид освітньої установ; дипломи (свідоцтва) про закінчення старшої (профільної) школи переважно дають право для зарахування до вищих навчальних закладів, окрім спеціалізованих закладів, де необхідно скласти вступні іспити (медичні та військові ВНЗ).

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз дидактичних можливостей інтеграції навчання у старшій школі в умовах профільного навчання, доведення доцільності існування інтегрованих курсів та підручників для профільної ланки школи.

Виклад основного матеріалу. Упродовж чверті століття в Україні сформувалася низка наукових напрямів у вивченні теоретичних основ інтеграції. Методологічне обґрунтування проблем інтеграції здійснено С. Гончаренком, О. Ляшенком, Ю. Мальованим, В. Паламарчук, О. Савченко, О. Топузовим та іншими дослідниками. Окремо наголосимо на визначених

науковцями шляхах упровадження інтеграції у навчальний процес (М. Арцишевська, О. Барановська, Г. Васьківська, Л. Варзацька, Є. Гопштер, В. Ільченко, Н. Захарчук, В. Кизенко, С. Косянчук, Д. Коломієць, О. Кравчук, М. Піддячий, С. Трубачева, А. Ярмолюк та ін.); інтеграції теоретичних і виробничих аспектів навчання (В. Моргун, Д. Коломієць); філософських та психологічних аспектах інтеграції (М. Сова, Т. Яценко); дидактичній інтегративній, формуванні системи знань як такої (І. Козловська) і системі знань про людину зокрема (Г. Васьківська); системі гуманітарних знань, інтеграції мовної та літературної освіти, створенні інтегрованих підручників (Л. Курач); інтеграції природничої освіти, створенні різних варіантів інтегрованих курсів (Л. Булава, М. Буняк, В. Бухтіяров, О. Григорович, О. Гринюк, К. Гуз, Т. Засекіна, В. Ільченко, О. Ільченко, С. Капіруліна, В. Коваленко, О. Козленко, А. Ляшенко, Т. Ньюкало, І. Семененко, Т. Сокол, Д. Шабанов, Р. Шагієва).

Питанням міжпредметної інтеграції на матеріалі різних предметів займається низка науковців Інституту педагогіки НАПН України: М. Вайнтриб (міжпредметні зв'язки і компетентнісний підхід у нових курсах з технічних дисциплін); Т. Засекіна (інтеграція природничих наук, інтегрований курс); С. Капіруліна, М. Кобзар (міжпредметні зв'язки на уроках географії); О. Кравчук, Т. Хмара (якісні задачі в змісті шкільних підручників як засіб реалізації міжпредметних зв'язків); Т. Ремех (міжпредметні зв'язки в підручниках із правознавства) та інші. Науковці відділу дидактики Інституту педагогіки НАПН України порушують проблеми інтеграції навчання у різних контекстах (В. Барановська, Г. Васьківська, Н. Захарчук, В. Кизенко, С. Косянчук, О. Кравчук, С. Трубачева, О. Чорноус) [1–7].

На сучасному етапі реформування української загальноосвітньої школи, зокрема її старшої ланки, у напрямку профілізації розроблено *проект типового навчального плану для учнів 10–11 класів*, який передбачає зміну підходів до формування переліку предметів в 10–11 класах і є першим кроком до формування справжньої профільної школи. За *Проектом*, учні глибше вивчатимуть профільні предмети за рахунок скорочення кількості обов'язкових предметів (інваріантної складової); школи матимуть можливість створювати власні «спецкурси» для поглиблення профільного навчання (викладання вузьких спеціалізованих дисциплін, які є близькими до профілю, що обирає школа); з'являться інтегровані предмети («Література», «Історія», «Людина і суспільство», «Математика») тощо.

Перспективи розвитку інтегровано-предметного навчання на сучасному етапі закріплені у «Державному стандарті базової і повної загальної освіти», де зазначено не окремі предмети, а освітні галузі. Це означає, що вперше за тривалий час нормативний документ орієнтує на інтеграцію змісту, на можливість гнучкої варіативної організації змісту навчання, адекватну організацію навчального процесу в профільній ланці школи.

Виходячи з існуючих класифікацій форм диференційованого навчання, можна зазначити, що *профільне навчання* є формою диференційованого навчання, яка базується передусім на проектуванні майбутньої професії,

інтересах та здібностях старшокласників. Профільне навчання можна розглядати також як засіб професійного самовизначення: створення міцної психологічної та профорієнтаційної підтримки старшокласників, особливо на першому році навчання, має дати учневі правильні орієнтири у виборі майбутнього напрямку (професії), адекватної оцінки власних інтелектуальних, психологічних, фізичних можливостей.

Інтеграція за своєю сутністю є єдиним процесом взаємодії елементів, де водночас забезпечується системність кінцевого результату процесу та зберігаються індивідуальні властивості його елементів. У сучасній трактовці для профілізації старшої ланки загальноосвітнього навчального закладу міжпредметна інтеграція має об'єднати в собі адекватний зміст навчання, психологічний супровід учнів та технологізацію змісту навчання за рахунок уведення відповідних курсів за вибором, варіативність форм навчання залежно від мети навчання. Першим рівнем інтеграції є інтеграційні взаємодії на рівні редукції (здійснюються у формі міжпредметних зв'язків). Другий рівень дидактичної інтеграції – це синтез взаємодіючих наук на основі деякої базової дисципліни (внутрішньодисциплінарний синтез, що об'єднує різні теорії у межах одного предмета). Третій рівень дидактичної інтеграції – створення цілісної інтегративної системи, зокрема інтегрованих курсів. Методичними принципами об'єднання (інтеграції) навчальних предметів у сучасній школі є: 1) опора на знання з багатьох предметів; 2) взаємозв'язок у змісті окремих дисциплін; 3) зближення однорідних предметів; 4) розвиток загальних рис для низки предметів. Отже, комплексне застосування знань з різних предметів – це закономірність сучасного життя, що вирішує складні суспільні, технічні та технологічні завдання.

Активне впровадження профільного навчання пов'язане з кардинальною перебудовою навчального процесу в старшій школі, зокрема осучасненню змісту навчання, програм, навчальних планів та підручників. Основними напрямками такої модернізації, адаптації до сучасних освітніх реалій можуть бути, наприклад, технологізація, наявність інтегрованих курсів, різноманітних форм контролю та діагностики сформованості міжпредметних зв'язків в учнів. Міжпредметні зв'язки входять як необхідний компонент у принцип системності навчання, виступають дидактичною умовою, що сприяє науковості та доступності навчання, підсиленню пізнавальної діяльності учнів, якості знань, формуванню відповідних видів компетентностей (інформаційних, інтелектуальних, соціальних та ін.).

Аналіз теоретичних напрацювань у галузі міжпредметної інтеграції та міжпредметних зв'язків дав змогу визначити *дидактичні умови реалізації інтегративного підходу в умовах профільного навчання за єдності інваріантної та варіативної складових* [1]. Це створення системи міждисциплінарних, наскрізних понять, розробка міжпредметних програм навчання; інтеграція змісту фундаментальних та суспільно-гуманітарних наук, створення інтегрованих курсів, підручників (навчальних посібників); технологізація змісту навчання, створення STEM-орієнтованого освітнього контенту.

Створення системи міждисциплінарних, наскрізних понять, розробка міжпредметних програм навчання. Починатися цей процес має з детального аналізу змісту кожного навчального предмета, а особливо – фундаментальних, які мають спільну наукову та термінологічну базу. Першим кроком у зазначеному напрямку є приведення до відповідності визначень понять у змісті споріднених предметів. Яскравим прикладом слугують такі предмети, як фізика та хімія. Дублювання базових тем цих предметів призводить до перевантаження і не сприяє узагальненню наукової бази, формуванню наукової картини світу. Виходом з такої ситуації може бути створення міжпредметного курсу, який би містив саме таку базу, що допомогла б успішному поглибленому вивченню цих предметів. Іншим виходом вважають перехід на міжпредметні курси у старшій (профільній) школі. Другим кроком є виправлення ситуації, що склалася саме через наявність спільної бази споріднених предметів. Розведення спільних наукових понять для споріднених предметів і термінів побутового використання – проблема, яка заважає прозорості у їхньому викладанні. Можливість розглядання одного й того самого явища, предмета з різних точок зору – це та сама мета, яку можуть вирішити інтегровані курси, засновані на створеній системі міждисциплінарних понять.

Інтеграція змісту фундаментальних та суспільно-гуманітарних наук, створення інтегрованих курсів, підручників (навчальних посібників). Добір змісту фундаментальних і суспільно-гуманітарних наук для формування предметного змісту старшої школи має здійснюватися на основі переосмислення наявної класифікації навчальних предметів. Тут інтеграція навчальних предметів дасть можливість учням оволодівати узагальненими, сукупними знаннями, які розширять потенціал світовідчуття задля повноцінного формування особистості. Здійснення міжпредметної інтеграції в старшій школі в умовах профільного навчання передбачає: виявлення й окреслення зв'язків між предметами; створення системи завдань міжпредметної спрямованості; визначення технологічних шляхів реалізації міжпредметних зв'язків; створення програм, підручників, практичних посібників, дидактичних матеріалів як струнку систему; розроблення адекватних форм контролю і діагностики сформованості міжпредметних зв'язків в учнів; вихід на практичну користь для учня профільного навчання. Виникнення синтетичних наук, а також наук на стику двох чи декількох напрямів потягнуло за собою необхідність впровадження відповідних курсів у профільній школі, залежно від напрямку профілізації. Новим напрямом у сучасній освіті стало створення інтегрованих курсів, що синтезують у собі основи фундаментальних та суспільно-гуманітарних наук. Наразі розв'язання проблеми інтеграції навчання вбачається у можливості вивчення природничих та гуманітарних предметів як однієї зі складових єдиної загальнолюдської культури, у розгляді ціннісних аспектів наукового пізнання, у використанні історико-культурного компонента у процесі вивчення предметів природничого циклу.

Багатоплановість інтегрованих напрямів у гуманітарній сфері дає поштовх для перебудови основи викладання цього циклу в старшій школі.

Наприклад, наука соціологія має споріднені зв'язки із цілою низкою дисциплін, таких, як соціоніка, культурологія, антропологія, психотерапія, психоаналіз, психіатрія, етносоціоніка, техніка, інженерна психологія, філософія, релігія, екологія та інші.

Форми міжпредметного зв'язку, які необхідно враховувати при доборі навчального матеріалу для підручників, можуть бути такими: 1) дотримання порядку, що не порушує логіку викладу певного предмета і враховує необхідність використання отриманих знань при розкритті нових та суміжних дисциплін; 2) використання знань учнями зі споріднених предметів для більш глибокого розкриття теми основного предмета; 3) взаємозв'язки тем споріднених предметів; 4) вивчення наскрізних понять та їх диференціація; 5) вилучення дублюючих тем та створення міжпредметних «коридорів»; 6) створення бази міжпредметних завдань і задач; 7) створення адекватного контролю міжпредметних знань, умінь та навичок з профільних предметів; 8) використання вчителями-предметниками спільних посібників при вивченні споріднених дисциплін; 9) комплексний розгляд окремих питань програми при проведенні інтегрованих уроків, учнівських конференцій, тематичних вечорів, екскурсій, підсумкового повторення. Усе це тягне за собою необхідність перегляду усталених підходів до розроблення навчальних посібників та підручників для профільної ланки старшої школи.

Технологізація змісту навчання, створення STEM-орієнтованого освітнього контенту. Визначення кола сучасних технологій реалізації профільного навчання має базуватися на пріоритетності та придатності їх формування і розвитку технологічного мислення. Новою стратегією в Україні стає STEM-освіта: інтеграція наук та технологізація навчання. STEM-освіта: S – Science (природничі науки), T – Technology (технології), E – Engineering (інженерна справа, проектування), M – Mathematics (математика). Це система освіти, максимально наближена до реальних технологій, що вчить жити у швидкозмінному світі, критично мислити, інтегрувати знання, вміння і навички.

На круглому столі Центру розвитку бізнесу та технологій було представлено проект рішення, до створення якого долучилися Мала академія наук, Інститут модернізації змісту освіти і профільний парламентський комітет. Представлено цілі розвитку STEM-освіти в Україні: 1) створити національну політику STEM-освіти; 2) запровадити пошуково-дослідницькі підходи у навчанні предметів і розробити стандарти STEM-орієнтованого освітнього контенту; 3) запровадити нові шкільні наукові конкурси, заснувати музей науки для дітей шкільного віку та батьків. Короткострокові цілі (на рівні областей і ЗНЗ) визначалися такі: 1) аналіз найкращих національних та світових навчальних практик, змісту підручників і посібників для вчителів крізь призму STEM; 2) розробка нових програм, що базуються на проблемному та дослідницькому підходах, пропілотування їх в окремих галузях знань; 3) збільшення кількості учнів, залучених до STEM-освіти завдяки співробітництву шкіл, та створення шкільних STEM-центрів. Наразі STEM-

підходи реалізуються в багатьох українських школах. У старшій школі забезпечується складна програма навчання з акцентом на застосуванні STEM-предметів, пропонуються курси і шляхи для підготовки у STEM-областях і професіях. Учні готують до роботи після закінчення школи в обраній сфері діяльності. Система поєднує різноманітні форми та методи. Структура уроку повинна охоплювати основні предметні знання; узагальнені (наскрізні) поняття; наукові й інженерні навички. Отже, аналіз практичного досвіду показав, що основними напрямками впровадження профільного навчання у старшій школі можна назвати інтегровані курси; інтегровані підручники; інтегровані завдання; інтегровані уроки.

Висновки. Отже, перші кроки в Україні у напрямку профілізації старшої ланки школи вже робляться. Активне впровадження профільного навчання пов'язане з кардинальною перебудовою навчального процесу в старшій школі, зокрема осучаснення змісту навчання, програм, навчальних планів та підручників. Основними напрямками такої модернізації, адаптації до сучасних освітніх реалій можуть бути, наприклад, технологізація, наявність інтегрованих курсів, різноманітних форм контролю і діагностики сформованості міжпредметних зв'язків в учнів. Оновлений зміст освіти має ґрунтуватися на інтеграційних процесах, які є не тільки пріоритетним напрямом в його реалізації, а й забезпечують дотримання багатьох принципів сучасної освіти. Практично це можуть бути наскрізні міжпредметні програми навчання, міжпредметні методичні посібники, підручники, у тому числі інтерактивні. Світовою освітньою практикою доводиться те, що майбутнє – саме за інтегрованими курсами й відповідними підручниками, посібниками, які дадуть можливість формувати глобальне світосприйняття, розвивати ключові компетентності, гнучке мислення молоді людини.

Використані джерела

1. Барановська О. В. Реалізація міжпредметних зв'язків у старшій школі: дидактичний аспект / О. В. Барановська // Науковий вісник Ужгородського університету. – Ужгород : УЖНУ, 2016. – Вип. 2 (39). – С. 15–17. – (Серія: Педагогіка. Соціальна робота).
2. Васьківська Г. О. Метапредметний підхід до формування системи знань про людину як один із принципів сучасного підручникотворення / Г. О. Васьківська // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / [ред. кол. ; наук. ред. – О. М. Топузов]. – К. : Пед. думка, 2012. – Вип. 12. – С. 42–50.
3. Ільченко В. Р. Природничо-наукова картина світу у модульно-заликовій системі підручника «Природознавство-11» / В. Р. Ільченко // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / [ред. кол. ; голов. ред. – О. М. Топузов]. – К. : Пед. думка, 2016. – Вип. 16. – С. 178–185.
4. Кизенко В. І. Упровадження принципу наукового поглиблення змісту профільних предметів у старшій школі [Promote the principles of deepening the content of core subjects in mien school] / В. І. Кизенко // Научные труды Sword. – Иваново : Науч. мир, 2015. – Вып. № 4 (41). – Т. 6. – С. 77–82.
5. Косянчук С. В. Формування ціннісно-сміслових орієнтацій учнів засобами змісту сучасного підручника / С. В. Косянчук, Г. О. Васьківська // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / [ред. кол., голов. ред. В. М. Мадзігон ; наук. ред. О. М. Топузов]. – К. : Пед. думка, 2011. – Вип. 11. – С. 107–120.

6. Публічне обговорення проектів програм інтегрованого курсу «Природничі науки» для 10–11 класів: Міністерство освіти і науки України та проект Edera [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ed-era.com/mon-nature/>

7. Трубачева С. Метапредметні основи професійно зорієнтованого освітнього середовища у старшій школі / С. Трубачева // Модернізація освітнього середовища: проблеми та перспективи / FOLIA COMENIANA : Вісник Польсько-української науково-дослідницької лабораторії психодидактики імені Я. А. Коменського / гол. ред. І. І. Осадченко. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2017. – Ч. I. – С. 59–61.

References

1. Baranovska O. V. Realizatsiia mizhpredmetnykh zviazkiv u starshii shkoli: dydaktychnyi aspekt / O. V. Baranovska // Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. – Uzhhorod : UZhNU, 2016. – Vyp. 2 (39). – S. 15–17. – (Serii: Pedagogika. Sotsialna robota).

2. Vaskivska H. O. Metapredmetnyi pidkhid do formuvannia systemy znan pro liudynu yak odyin iz pryntsyviv suchasnoho pidruchnykotvorennia / H. O. Vaskivska // Problemy suchasnoho pidruchnyka : zb. nauk. prats / [red. kol. ; nauk. red. – O. M. Topuzov]. – K. : Ped. dumka, 2012. – Vyp. 12. – S. 42–50.

3. Ilchenko V. R. Pryrodnycho-naukova kartyna svitu u modulno-zalikovii systemi pidruchnyka «Pryrodnavstvo-11» / V. R. Ilchenko // Problemy suchasnoho pidruchnyka : zb. nauk. prats / [red. kol. ; holov. red. – O. M. Topuzov]. – K. : Ped. dumka, 2016. – Vyp. 16. – S. 178–185.

4. Kyzenko V. I. Uprovadzhennia pryntsyvu naukovooho pohlyblennia zmistu profilnykh predmetiv u starshii shkoli [Promote the principles of deepening the content of core subjects in mien school] / V. I. Kyzenko // Nauchnye trudy Sword. – Ivanovo : Nauch. mir, 2015. – Vyp. № 4 (41). – T. 6. – S. 77–82.

5. Kosianchuk S. V. Formuvannia tsinnisno-smyslovykh oriiientatsii uchniv zasobamy zmistu suchasnoho pidruchnyka / S. V. Kosianchuk, H. O. Vaskivska // Problemy suchasnoho pidruchnyka : zb. nauk. prats / [red. kol., holov. red. V. M. Madzihon ; nauk. red. O. M. Topuzov]. – K. : Ped. dumka, 2011. – Vyp. 11. – S. 107–120.

6. Publichne obhovorennia proektiv profram intehrovanooho kursu «Pryrodnychi nauky» dlia 10–11 klasiv: Ministerstvo osvity i nauky ukrainy ta proekt Edera [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.ed-era.com/mon-nature/>

7. Trubacheva S. Metapredmetni osnovy profesiino zoriientovanoho osvitnoho seredovyscha u starshii shkoli / S. Trubacheva // Modernizatsiia osvitnoho seredovyscha: problemy ta perspektyvy / FOLIA COMENIANA : Visnyk Polsko-ukrainskoi naukovo-doslidnytskoi laboratorii psykhodydaktyky imeni Ya. A. Komenskoho / hol. red. I. I. Osadchenko. – Uman : FOP Zhovtyi O. O., 2017. – Ch. I. – S. 59–61.

Барановская Е. В.

СОВРЕМЕННЫЙ УЧЕБНИК В КОНТЕКСТЕ МЕЖПРЕДМЕТНОЙ ИНТЕГРАЦИИ

В статье рассматриваются современные подходы к внедрению межпредметной интеграции в старшей школе. Затрагиваются вопросы модернизации современного учебника, в частности его адаптация к требованиям профильного обучения. Анализируются требования к интегрированному учебнику, который становится необходим в связи с внедрением интегрированных курсов в старшей профильной школе. В статье анализируется зарубежный опыт, опыт советского и постсоветского периода, а также наработки украинских дидактов по вопросу профилирования украинской школы, межпредметной интеграции. Приводятся основные определения ключевых понятий: профильная школа, интеграция обучения, межпредметные связи. Представляются разработанные автором дидактические условия

реализации интегративного подхода в условиях профильного обучения в единстве инвариантной и вариативной составляющих.

Ключевые слова: учебник; интеграция обучения; межпредметные связи; профильное обучение; старшая школа.

Baranovska O.

A MODERN TEXTBOOK IN THE LIGHT OF INTERSUBJECT INTEGRATION

The article deals with modern approaches to the introduction of intersubject integration in high school. The article is to analyze the didactic possibilities of integration studies in high school in terms of vocational training, proving the suitability of an integrated courses and textbooks for profile school level.

The author addresses the issues of modernization of the modern textbook, in particular its adaptation to the requirements of profile education. The requirements for the integrated textbook, which becomes necessary in connection with implementation of integrated courses in the high profile school, are analyzed. The article analyzes foreign experience, experience of the Soviet and post-Soviet period, as well as the development of Ukrainian didactics on the question of profilization of the Ukrainian school, intersubject integration. Basic definitions of key concepts are given: profile school, integration of learning, intersubjects communication, STEM-learning. Among the mandatory conditions for modernizing high school management considered the following: change the duration of study, choice of school, construction of new learning content, new textbooks and manuals, variety of forms of educational process, training and retraining of teachers, create a strong psychological and vocational guidance support for high school students, intersubjects integration, the implementation of intersubjects connections, forming intersubject competence.

The author introduces didactic conditions for the implementation of an integrative approach in terms of profile education for the unity of the invariant and variables components. This is the creation of a system of interdisciplinary, cross-cutting concepts, the development of intersubject training programs; content integration and fundamental social and human sciences, the creation of integrated courses, textbooks (textbook); Technology content training, the creation of STEM-oriented educational content. It is noted that in Ukraine the first step towards forming of management of high school may be the development of cross-cutting intersubject study programs, intersubject teaching aids, textbooks, technologization (approximation to the real technology training content).

Keywords: textbook; integration of learning; intersubjects relations; profile education; high school.

УДК 37(477):621

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ І МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В СТАРШІЙ ШКОЛІ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

Г. Л. Бійчук,

кандидат педагогічних наук,

Інститут педагогіки НАПН України

halyna.bijchuk@gmail.com

У статті розглянуто процес організації нового освітнього середовища згідно нормативних вимог «Нової української школи» під час використання інформаційно-